Kőhalmi László

Az életfogytig tartó szabadságvesztés a magyar büntetőjogban

Szabályozási előzmények

Magyarországon már az 1843. évi törvényjavaslat indítványozta az életfogytig tartó szabadságvesztés bevezetését.[1] A szabadságvesztés-büntetésnek két alakját különböztette meg: az életfogytig (holtig) vagy a határozott ideig tartó rabságot, valamint a fogságot. Az 1878. évi V. törvénycikk – közismert szakmai elnevezésén: a Csemegi-kódex[2] – volt az első kodifikált büntetőtörvénykönyv, mely szabályozta az életfogytig tartó szabadságvesztést. A jogalkotó azért vezette be ezt a szankciót, mert az életfogytig tartó fegyházbüntetés valamennyi büntetés között az egyedüli, melyet a fokozatosság némi fenntartása mellett a halálbüntetés helyett lehet alkalmazni – állapítja meg *Nagy Ferenc* professzor a Csemegi-kódex indokolására hivatkozva.[3] A Csemegi-kódex büntetési rendszerének középpontjában[4] a szabadságvesztés-büntetés állt, amelynek öt nemét szabályozta: a fegyházat[5], az államfogházat, a börtönt, a fogházat és – kihágás esetén – az elzárást.

Az 1950. évi II. törvény – mely büntető kódexnek az volt a specialitása, hogy csak általános részi rendelkezéseket tartalmazott – szintén fenntartotta (a halálbüntetés mellett) az életfogytig tartó büntetési formát.[6]

Az 1961. évi Btk. eredetileg mellőzte az életfogytig tartó szabadságvesztés büntetést[7], de a Büntető Törvénykönyv módosításáról és kiegészítéséről szóló 1971.évi 28. törvényerejű rendelet ismét bevezette[8] a magyar büntetőjogba az életfogytig tartó szabadságvesztést.[9] A jogalkotó indoka *Földvári József* professzor szerint az volt, hogy

1 Fayer László (szerk.): Az 1843-iki Büntetőjogi Javaslatok Anyaggyűjteménye I. kötet, Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1896, 35. o.

2 A büntető törvénykönyv–tervezet előterjesztője és kodifikátora Csemegi Károly igazságügyi-miniszter volt, s az elnevezés innét származik.

3 Nagy Ferenc: Az életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetésről (Európai áttekintés alapján), In:. Emlékkönyv Cséka Ervin egyetemi tanár születésének és oktatói munkásságának 25. évfordulójára, Szeged, 1992, 377. o.

4 Nagy Ferenc: A Magyar Büntetőjog Általános Része, átdolgozott, bővített kiadás, Korona Kiadó, Budapest, 2004, 367. o.

5 Corpus Juris Hungarici DVD, Csemegi-kódex 22. § „A fegyház vagy életfogytig tart vagy határozott időtartamú. A határozott idejű fegyház leghosszabb tartama tizenöt év, legrövidebb pedig két év."

6 1950. évi II. törvény 32. § (1) „A börtön életfogytig vagy határozott ideig tart. (2) A határozott idejű börtön leghosszabb tartama tizenöt év, legrövidebb tartama harminc nap."

7 1961. évi IV. törvény 35. § A szabadságvesztést határozott időtartamban kell kiszabni; legrövidebb tartama harminc nap; leghoszszabb tartama tizenöt év, halmazati vagy összbüntetés esetében húsz év."

8 Hoffer Ferenc: Nagy ügy – kis (?) csapdával, Ügyészek Lapja, 1997/5, 59. o.

9 1971. évi 28. törvényerejű rendelet a Büntető Törvénykönyv módosításáról és kiegészítéséről 37. § A szabadságvesztés életfogytig vagy határozott ideig tart. A határozott ideig tartó szabadságvesztés legrövidebb tartama harminc nap, leghosszabb tartama tizenöt év, halmazati vagy összbüntetés esetében húsz év."

áthidalja a halálbüntetés és a határozott ideig tartó szabadságvesztés leghosszabb tartama között vitathatatlanul fennálló távolságot.[10]

1990-ben az Alkotmánybíróság 23/1990. Ab. határozata megállapította e szankció alkotmányellenességét. *Szabó András* professzor, alkotmánybírói párhuzamos véleményében kifejtette, hogy a halálbüntetés büntetőjogi rendszeren belüli indokait a büntetési célokban, a büntetések célkövetésében találta meg, ezeket is szükségképpen alkotmányellenesnek kell tekinteni. Az állam büntető hatalmának nincs joga életet elvenni. Alkotmányos jogállam nem akasztat! De joga van az alkotmányos jogállamnak a jogépségi büntetésre, a megtorló, arányos büntetésre. Arányos büntetést pedig ki lehet szabni halálbüntetés nélkül is. Ahogy az emberiség lemondott a testcsonkító és testi büntetésekről, lemondhat a halálbüntetésről is. Az arányos büntetés elve nem szenved csorbát, ha a deres mellé odahelyezzük a bűnügyi múzeumokba a bitót és a nyaktilót is.[11]

Az 1993-as Btk. módosítás – témánk szempontjából – lényeges eleme volt, hogy egyetlen esetben ugyan, de először zárta ki a szabadságvesztésre ítélt feltételes szabadulását. Az életfogytig tartó szabadságvesztés halálbüntetést kiváltani képes hatását ekkor még némileg táplálta az a körülmény, hogy a bíróságok a súlyosabban minősülő emberölések lényegében évtizedek óta változatlan száma ellenére ítéleteikben évente kb. ugyanolyan arányban közelítettek a feltételes szabadság kizárásának felső határához, amilyen mértékben annak idején a halálbüntetést alkalmazták.

Ez a hit azonban – *Tóth Mihály* professzor szerint – a bűnözés súlyának és struktúrájának változásával fokozatosan gyengült, s felmerült az igény az életfogytig tartó szabadságvesztés alkalmazási lehetőségeinek kiterjesztésére.

Az 1990-es évek közepétől a szervezett bűnözéssel szembeni fellépéssel kapcsolatos jogalkotói elképzelések már előrevetítették a büntetőjogi szigorítás lehetőségét a kiemelkedő tárgyi súlyú bűncselekményeknél.

1999-től ennek megfelelően bővült azoknak a szervezett bűnözéshez jellemzően kapcsolódó bűncselekményeknek a köre, melyek legsúlyosabb eseteiben életfogytig tartó szabadságvesztés is kiszabható.[12]

Az életfogytig tartó szabadságvesztés de lege lata

A hatályos magyar Büntető Törvénykönyv, az 1978. évi törvény indokolása szerint az életfogytig tartó szabadságvesztés határozatlan tartamú, ugyanakkor a jogirodalomban számos szerző ettől eltérő álláspontot képvisel. Az életfogytig tartó szabadságvesztés tartalmaz határozatlansági mozzanatot – hiszen a büntetés az elítélt élete végéig is tarthat, amelynek időpontja bizonytalan –, mégsem tekinthető a szó tulajdonképpeni ér-

10 Földvári József: Magyar Büntetőjog – Általános Rész, 7. átdolgozott kiadás, Osiris Kiadó, Budapest, 2003, 256. o.

11 Szabó András professzor alkotmánybíró párhuzamos véleménye

12 Tóth Mihály: A büntetőjogi jogkövetkezmények tana, In: Büntetőjog Általános Rész, szerk.: Békés Imre, HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2002, 250-251. o.

telmében határozatlan ítéletnek. Ez utóbbi esetben ugyanis – *Balogh Ágnes* szerint – döntően a végrehajtó szervektől függ a szabadlábra helyezés. Ezzel szemben az életfogytig tartó szabadságvesztésre elítélt a törvényben meghatározott időtartam eltelte után feltételes szabadságra bocsátható, ha a bíróság a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét nem zárta ki. Az életfogytig tartó szabadságvesztés tehát annyiban határozott, hogy az ítélet meghozatalakor pontosan rögzítik azt az időt, amelynek letöltése előtt az elítélt biztosan nem szabadulhat.[13]

A határozatlan tartamú szabadságvesztés azt jelenti, hogy a bíróság ítéletében nem határozza meg pontosan és egyértelműen a szabadságvesztés időtartamát, hanem a büntetés végleges tartama és végrehajtása során – annak eredményességéhez képest – hozott további döntésétől függ.

Az életfogytig tartó és a határozott tartamú szabadságvesztés megkülönböztetésének jelentősége van abból a szempontból is, hogy a törvény egyes rendelkezései csak a határozott tartamú elítélésre vonatkoznak, így ezek nem alkalmazhatók az életfogytig tartó szabadságvesztésre, mint nem határozott tartamú büntetésre.

Ilyen rendelkezések a következők:

– a feltételes szabadságra bocsátásra külön rendelkezések vonatkoznak
– az életfogytig tartó szabadságvesztés mellett pénzbüntetés nem szabható ki
– az életfogytig tartó szabadságvesztésre szóló ítélet nem foglalható összbüntetésbe
– az elítélt bírósági mentesítésben nem részesülhet, hanem csak kegyelem útján részesülhet a büntetett előítélethez fűződő hátrányos jogkövetkezmények alól.

Az életfogytig tartó szabadságvesztés a jelenleg hatályos törvényben több bűncselekmény szankciójaként szerepel, de minden esetben alternatív szankcióként a 10 évtől 15 évig, illetve az 5 évtől 15 évig terjedő szabadságvesztés mellett. A halálbüntetésre vonatkozó törvényi rendelkezések megsemmisítését [23/1990 (X. 31.) AB határozat] követően az életfogytig tartó szabadságvesztés a legsúlyosabb büntetés szankciórendszerünkben. Az uralkodónak tekinthető álláspont szerint ez nem eredményezte e büntetési nemnek kivételes büntetéssé válását, mert ez a fogalom kizárólag a halálbüntetésre vonatkozott. A jogirodalomban ettől eltérő nézettel is találkozunk. *Wiener A. Imre* professzor és *Ligeti Katalin* szerint ugyanis az életfogytig tartó szabadságvesztés vagylagos büntetés, tehát kivételes. Az is kivételességét erősíti, hogy a törvény az alkalmazását minimális életkorhoz köti, mert csak azzal a felnőttel szemben szabható ki, aki a bűncselekmény elkövetésekor a 20. életévet betöltötte.[14]

Az életfogytig tartó szabadságvesztést, mint legsúlyosabb büntetéssel fenyegetést 30 bűncselekmény (állam elleni: 4, béke elleni: 2, háborús: 5, köztörvényes: 9, katonai: 10) szankciójaként szabályozza a Btk., de közülük gyakorlati jelentősége – *Nagy Ferenc* professzorral egyet értve – csak a szándékos emberölés minősített eseteinek van,

13 Balogh Ágnes – Kőhalmi László: Büntetőjog I. – Általános Rész, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2003, 156. o.

14 Wiener A. Imre – Ligeti Katalin: Büntetéstan, In: Büntetőjog Általános Rész, szerk.: Wiener A. Imre, KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2002, 165. o.

vagyis csupán e bűntett miatt alkalmazzák a magyar bíróságok az életfogytig tartó szabadságvesztést.[15]

A szabadságvesztést a bíróság rendszerint határozott tartamban szabja ki. A Btk. 40.§ (2) bekezdése e büntetési nem generális minimumát és maximumát rögzíti, vagyis azt a mértéket, amelynél alacsonyabbat, illetve magasabbat a Különös Rész rendelkezései nem tartalmazhatnak, illetve amelyet a bíróságok az Általános Rész alkalmazásával sem léphetnek át. A törvény a szabadságvesztés legrövidebb tartamát két hónapban, a leghosszabb tartamát tizenöt évben, halmazati és összbüntetés, valamint bűnszervezetben történő elkövetés esetén húsz évben jelöli meg.

A magyar büntetési rendszerben a szabadságvesztés egységes büntetési nem, de ezen belül nemcsak tartama szerint, hanem végrehajtási fokozat tekintetében is eltér, amely az egyéniesítést szolgálja. A Btk. 41.§ (1) bekezdés szerint a szabadságvesztést büntetés-végrehajtási intézetben kell végrehajtani, mégpedig fegyház, börtön, vagy fogház fokozatban.

A 47/A.§ (1) bekezdése szerint a bíróság az elítélt feltételes szabadságra bocsátásáról kétféleképpen rendelkezhet: vagy meghatározza a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontját, vagy a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét kizárja.

Ha nem zárja ki a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét, akkor az ítéletében meghatározza azt a minimális időtartamot, amelynek kitöltésekor a feltételes szabadságra bocsátás kezdeményezhető. A törvény rendelkezése szerint ez a lehetőség 20 év, el nem évülő bűncselekményeknél 30 év elteltével nyílik meg. Tekintettel arra, hogy a bírósági gyakorlat az életfogytig tartó szabadságvesztést csak a legsúlyosabb élet elleni bűncselekményeknél alkalmazza, a feltételes szabadságra bocsátás főszabályként gyakorlatilag 30 év kiállása után lehetséges. A feltételes szabadságra bocsátás legkésőbbi időpontját a törvény nem határozza meg, hanem a bíróság döntésére bízza. Ennélfogva 30 évnél távolabb időpontot is meg lehet határozni. Ha azonban – az elítélt életkorához mérten – a megállapított időtartam megfelel az átlagos élettartamnak, akkor az – tartalmilag – a feltételes szabadság kedvezményéből történő kizárással egyenértékű – állapítja meg *Balogh Ágnes*.[16]

A bíróság a büntetés kiszabásánál irányadó szempontok mérlegelése kapcsán arra a következtetésre is juthat, hogy az elítéltet a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségéből kizárja. Ebben az esetben az elítélt csak végrehajtási kegyelem útján szabadulhat az életfogytig tartó szabadságvesztésből.

A 47./B. § az életfogytig tartó és a határozott ideig tartó szabadságvesztés találkozásának lehetséges eseteire vonatkozó szabályokat tartalmazza. Alapját a Btk. 69. §-ában foglalt rendelkezés képezi, mely szerint életfogytig tartó szabadságvesztés esetén határozott ideig tartó szabadságvesztés nem hajtható végre.

15 Nagy Ferenc: A Magyar Büntetőjog Általános Része, átdolgozott, bővített kiadás, Korona Kiadó, Budapest, 2004, 370. o.

16 Balogh Ágnes – Kőhalmi László: Büntetőjog I. – Általános Rész, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2003, 168. o.

A 47/B.§-ban szabályozott esetek a szerint különböznek, hogy azt a bűncselekményt, amely miatt az elítéltet határozott tartamú szabadságvesztésre ítélik, az életfogytig tartó szabadságvesztést kiszabó ítélet jogerőre emelkedése előtt, illetve az életfogytig tartó szabadságvesztés végrehajtásának melyik szakaszában követte el.

A 47.§/B (1)–(2) bekezdése azokról az esetekről rendelkezik, amikor az elítéltet az életfogytig tartó szabadságvesztés jogerőre emelkedése előtt elkövetett bűncselekmény miatt ítélik határozott ideig tartó szabadságvesztésre. Ezekben az esetekben az elítéltnek ténylegesen ki kell töltenie a jogerősen kiszabott, határozott ideig tartó szabadságvesztés büntetést.

Az elítélésre két időpontban kerülhet sor: az életfogytig tartó szabadságvesztés tényleges végrehajtása alatt, vagy az ebből történő feltételes szabadság próbaideje alatt.

Ezekben az esetekben az utóbbi ügyekben eljáró bíróságnak gyakorlatilag nincs mérlegelési lehetősége; feladata arra korlátozódik, hogy a feltételes szabadságra bocsátás újabb lehetséges legkorábbi időpontját kiszámítsa, a határozott ideig tartó szabadságvesztés teljes tartamának figyelembevételével. Nem lehet figyelembe venni a határozott ideig tartó szabadságvesztésből történő feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét, vagy az előzetes fogva tartásban eltöltött időt sem.

A 47/B.§ (3)-(4) bekezdés szabályai azokra az esetekre vonatkoznak, amikor az elítéltet az életfogytig tartó szabadságvesztés végrehajtása alatt elkövetett bűncselekmény miatt ítélik végrehajtandó szabadságvesztésre. Az elítélésre itt is a fent megjelölt két időpontban kerülhet sor: az életfogytig tartó szabadságvesztés tényleges végrehajtása alatt, vagy az ebből történő feltételes szabadság próbaideje alatt.

Ezekben az esetekben a bíróság ítéletében rendelkezik a feltételes szabadságra bocsátás lehetséges legkorábbi időpontjáról. Ennek során – bizonyos korlátok között – mérlegelheti, hogy milyen időtartamra halasztja el a feltételes szabadság legkorábbi időpontját. Az elhalasztás legalább 5 évi időtartamra szól akkor is, ha ennél rövidebb tartamú szabadságvesztést szabnak ki. A bíróság az elhalasztás időtartamának meghatározásánál (5 és 20 év között) nemcsak a határozott tartamú szabadságvesztés tartamát veszi figyelembe, hanem az újabb ügyben elbírált bűncselekmény jellegét, elkövetésének indítékait, egyéb körülményeit, valamint az elítéltnek a szabadságvesztés végrehajtása alatt az újabb bűncselekmény elkövetéséig tanúsított magatartását is.

A 47/B. § (5) bekezdés azt a változatot jelenti, amikor az életfogytig tartó szabadságvesztésre ítéltet az e büntetésből történt feltételes szabadságra bocsátása alatt elkövetett bűncselekmény miatt ítélik határozott tartamú szabadságvesztésre. Ez esetben közömbös, hogy még a feltételes szabadság tartama alatt, vagy annak lejártát követő időpontban történik az elítélés. A bíróság a feltételes szabadságot mindkét esetben megszünteti, és annak legkorábbi időpontját a határozott tartamú szabadságvesztés tartamáig, de legalább 5, legfeljebb 20 évig elhalasztja.

A 47/C.§ az életfogytig tartó szabadságvesztésből történő feltételes szabadságra bocsátás általános feltételeit tartalmazza, mely lényegét tekintve megegyezik a határozott ideig tartó szabadságvesztésre vonatkozó szabályokkal. Az eltérés – *Balogh Ágnes* szerint – csupán annyi, hogy az életfogytig tartó szabadságvesztésnél a bíróság határozza meg a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontját, míg a határozott ideig tartó szabadságvesztésnél ezt a törvény konkrétan megjelöli.[17]

A Btk. a bíróság számára lehetővé teszi a feltételes szabadságra bocsátás kizárását is. Az ezzel kapcsolatos rendelkezés semmilyen szabályt nem ad a bírói mérlegelés behatárolására. Ez a tényleges életfogytiglani megoldás – *Nagy Ferenc* professzor szerint – mind alkotmányossági, mind jog-összehasonlítási, mind kiszabási, mind pedig praktikus-végrehajtási okokból aggályosnak és kifogásolhatónak minősíthető. A Btk. 47/A. §-a ugyanis nem egyeztethető össze több garanciális büntetőjogi alapelvvel, pl. a nulla poena sine lege certa elvével, az emberi méltóság elvével, az embertelen és kegyetlen büntetés tilalmával, a reszocializáció elősegítése gondolatával stb.[18]

A bíróság az életfogytig tartó szabadságvesztésre ítéltet akkor sem bocsáthatja feltételes szabadságra, ha ezen elítéltet ismételten életfogytig tartó szabadságvesztésre ítéli. Ebben az esetben a bíróság az ítéletben rendelkezik arról, hogy az elítélt a korábbi életfogytig tartó szabadságvesztésből nem bocsátható feltételes szabadságra.

Feltételes szabadságra bocsátás az életfogytig tartó szabadságvesztésből[19]

1. A bíróság ítéletében

A. meghatározza a legkorábbi időpontját – legalább 20 év
– el nem évülő bűncselekmények esetén legalább 30 év

B. kizárja a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét

2. Ha az elkövetőt egy újabb bűncselekmény miatt határozott ideig tartó szabadságvesztésre ítélik, a feltételes szabadságra bocsátás az 1. sz. táblázat alapján alakul [Btk. 47/B.§]:

17 Balogh Ágnes – Kőhalmi László: Büntetőjog I. – Általános Rész, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2003, 169. o.

18 Nagy Ferenc: A Magyar Büntetőjog Általános Része, átdolgozott, bővített kiadás, Korona Kiadó, Budapest, 2004, 370. o.

19 Balogh Ágnes – Kőhalmi László: Büntetőjog I. – Általános Rész, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2003, 170 o. – A táblázatot Balogh Ágnes készítette.

újabb bűncselekmény elkövetésének ideje	újabb bűncselekmény elbírálásának ideje	jogkövetkezménye
szabadságvesztésre ítélése előtt	szabadságvesztés végrehajtása alatt	a feltételes szabadság legkorábbi időpontját a határozott ideig tartó szabadságvesztés időtartamáig elhalasztja.
szabadságvesztésre ítélése előtt	szabadságvesztésből történő feltételes szabadságra bocsátás alatt	a feltételes szabadságot megszünteti, és a határozott ideig tartó szabadságvesztés időtartamáig elhalasztja.
szabadságvesztés végrehajtása alatt	szabadságvesztés végrehajtása alatt	a feltételes szabadság legkorábbi időpontját a határozott ideig tartó szabadságvesztés időtartamáig, de legalább 5, legfeljebb 20 évig elhalasztja.
szabadságvesztés végrehajtása alatt	szabadságvesztésből történő feltételes szabadságra bocsátás alatt	a feltételes szabadságot megszünteti, és a határozott ideig tartó szabadságvesztés időtartamáig, de legalább 5, legfeljebb 20 évig elhalasztja.
szabadságvesztésből történő feltételes szabadságra bocsátás alatt	szabadságvesztésből történő feltételes szabadságra bocsátás alatt	a feltételes szabadságot megszünteti, és a határozott ideig tartó szabadságvesztés időtartamáig, de legalább 5, legfeljebb 20 évig elhalasztja.

De lege ferenda

Az életfogytig tartó szabadságvesztés büntetést a magyar jogirodalomban több kritikai megállapítás érte, éri.

Már röviddel a Btk. elfogadását követően *Györgyi Kálmán* észrevételezte, hogy az életfogytig tartó szabadságvesztés esetén a feltételes szabadságra bocsátáshoz szükséges 20 év kitöltése igen magas.[20]

Juhász Zoltán szerint egy alkotmányos jogállamban az államnak nincs és nem is lehet korlátlan büntető hatalma. A magyar Alkotmány 8.§-ában meghatározott követelmények a büntetőjogi szankciókkal kapcsolatban is irányadók, vagyis alapvető jog csak törvénnyel, csak más alapjog vagy alkotmányos érték védelme érdekében, csak elkerülhetetlen esetben és csak a szükséges mértékben és arányos módon korlátozható. Mindennek a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabására lehetőséget adó törvényi rendelkezés ellentmondani látszik.[21]

Kelemen Ágnes arra hívja fel a figyelmet, hogy az életfogytig tartó szabadságvesztés az alkotmányos jogok sérelmét is jelenti, mivel az elítélt hosszú időn keresztül teljes bizonytalanságban van abban a kérdésben, hogy egyáltalán elvileg mikor válik lehetségessé a feltételes szabadságra helyezése. Nem ismert az elítélt előtt az sem, hogy a szabadságvesztés letöltése alatt tanúsított magatartása, fejlődése milyen konkrét befolyással van a feltételes szabadságra helyezése esélyeire. Ez további problémát jelent a büntetés-végrehajtási szervek, a börtönök személyzete részére is.[22]

20 Györgyi Kálmán: Büntetések és intézkedések, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1984, 22. o.
21 Juhász Zoltán: Jog a reményhez, Fundamentum, 2005/2, 88. o.
22 Kelemen Ágnes: A halálbüntetés eltörlése és az életfogytiglani szabadságvesztés gyakorlata Angliában, Magyar Jog, 1991/1, 48. o.

Nagy Ferenc szerint de lege ferenda a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés mint nem alkotmány-konform és embertelen büntetési forma kiiktatása, azaz a feltételes szabadságra bocsátás ítéleti kizárásának eltörlése kívánatos. Továbbá az európai trendnek megfelelően indokoltnak látszik a jelenlegi ténylegesen letöltendő – kirívóan magas, és a meghatározottsági követelményeknek nem megfelelő – minimális büntetési idő, valamint a feltételes szabadság tartamának jövőbeni csökkentése.[23] Érvként említhető az életfogytig tartó szabadságvesztés eltörlése mellett, hogy az életfogytig tartó szabadságvesztésre ítéltnek is reményt kell adni jövője tervezésének a reális lehetőségére, a társadalomba történő visszatérésre, és az emberiesség szempontja is ezt igényli.[24]

Tóth Mihály szerint a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés nehezen egyeztethető össze az ezredforduló modern jogrendszerei egészének szemléletével, valamint e büntetés embertelen és indokolhatatlan. Mindez azt mutatja, hogy a hatékony, célszerű és igazságos büntetés konkrét formáinak kidolgozásától még igen messze vagyunk.[25]

Az életfogytig tartó szabadságvesztéssel kapcsolatban a büntetés-végrehajtásban lezajló privatizációs[26] folyamatok nagy kérdőjeleket vetnek fel. Jogos félelmeket kelthet az, hogy az emberi jogok mennyire garantálhatók egy privatizált börtönben, olyan helyen, ahol az állami kontroll csak minimálisan működik. Mennyire lehet a reszocializációt és a profitmaximumot közös nevezőre hozni? A büntetés-végrehajtásban lezajlódó privatizációs folyamatról tehát elmondható, hogy az sok megválaszolatlan kérdést vet fel.

A jogirodalomban egyes vélemények szerint itt nem is privatizációról, hanem valójában reprivatizációról[27] van szó. *Vókó György* professzor szerint ez a csábítónak látszó elnevezés bár jogtörténeti szempontból valóban bizonyos fajta visszatérést jelet, de mindez csak látszólagos, ugyanis a múltbéli jelenségek indítéka sohasem azonos a jelen hasonló jelenségeivel, és az ezeket jelölő szavak ritkán jelentik ugyanazt.[28]

Ha *Nils Christie* véleményét abban nem is osztjuk – miszerint a nagyipar klasszikus jellemzőit magán hordozó „büntetésipar" jött létre az ún. nyugati típusú demokráciákban, s ezek

23 Nagy Ferenc: A Magyar Büntetőjog Általános Része, átdolgozott, bővített kiadás, Korona Kiadó, Budapest, 2004, 376. o

24 Nagy Ferenc: Javaslatok a Btk. egyes büntetési nemeinek módosítására, Magyar Jog, 1991/2, 73. o.

25 Tóth Mihály: A büntetőjogi jogkövetkezmények tana, In: Büntetőjog Általános Rész, szerk.: Békés Imre, HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2002, 252.o.

26 Kőhalmi László: Jogállam és büntetőeljárás – avagy kételyeim az ezredforduló kriminál jogá felől, In: Keresztmetszet-tanulmányok fiatal büntetőjogászok tollából, szerk.: Karsai Krisztina, Szegedi Tudományegyetem Állam-és Jogtudományi Kar Büntetőjogi és Büntető Eljárásjogi tanszéke, Pólay Elemér Alapítvány, Szeged, 2005, (Pólay Elemér Alapítvány Könyvtára 7), 136. o.

27 Albin Eser: Funktionswandel strafrechtlicher Prozessmaximem: Auf dem Weg zur „Reprivatisierung" des Strafverfahrens? ZstW 104 Band, Heft 2 (1992), 376-381.o. – Eser az elhamarkodott privatizáció veszélyeire figyelmeztet.

28 Vókó György: Elmélkedés a büntető felelősségre vonás privatizációjáról nyugat-európában, Jogtudományi Közlöny, 2004/12, 418-419. o.

a börtönök nyugati típusú gulágokként működnek[29] –, mégis igazat kell adnunk neki abban, hogy a büntető igazságszolgáltatás kivételes helyzetben van, mivel nem fenyegeti nyersanyaghiány, az utánpótlás végtelennek látszik. Olyan iparág, amely leginkább az ausztráliai nyulakhoz vagy a Norvégiában élő vadnyesthez hasonlítható; alig akad természetes ellensége.[30]

Manapság, amikor a „law and order" kriminálpoltikai modell és annak különböző mutánsai a terrorizmus és a szervezett bűnözés elleni hatékonyabb fellépés szlogenjét hirdetve irracionális büntetőjogi megoldásokat elfogadtatnak, és klasszikus, garanciális büntetőjogi alapelveket dobnak sutba, amikor posztmodern gladiátorképzők „csizmatábor"[31] (boot camp) fedőnévvel gombamód szaporodnak, meg kell állnunk egy pillanatra, és át kell gondolnunk, hogy jó-e, helyes-e ez a jogalkotási irányvonal. Vajon összeegyeztethető-e a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés a jogállamiság eszméjével?

Szabó András professzor szerint egy alkotmányos jogállamban az államnak nem lehet korlátlan büntető hatalma, hiszen maga a közhatalom sem korlátlan. Alkotmányos jogállamban a büntetőjog nem pusztán szankciós eszköz, hanem a büntetőjogi kultúra fejlődése és az alkotmányos, garanciális szabályok közbejötte révén maga is jogi-erkölcsi értékhordozó, tehát nem csak értékvédő. A büntetőjog a büntetőhatalom gyakorlásának törvényes alapja, és egyúttal az egyéni jogok védelmének szabadságlevele.[32]

Szabó András e gondolatait jóllehet a halálbüntetés magyarországi eltörlésével kapcsolatban fogalmazta meg, de nézetünk szerint megfontolandók az életfogytig tartó szabadságvesztés esetében is.

A tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés mellett érvelők gyakran hozzák érvként azt, hogy a terroristák esetében szükség van ezen szankció alkalmazására.[33] *Korinek László* professzor viszont arra hívja fel a figyelmet, hogy az antiterrorista törvények ún. második vonulata a magukat meggondoló, bűnbánó terroristáknak kiutat, visszatérést kínál, ha világnézetük megváltozott, s ilyenkor jelentős könnyítésre számíthatnak a rájuk kiszabott büntetésben.[34]

Összegezve gondolatainkat, mondanivalónk konklúziója az, hogy a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés szabályozását felül kell vizsgálnia a magyar jogalkotónak, és meg kell kísérelnie egy alkotmányos jogállam elvárásainak megfelelő törvényi szabályozást kialakítani.

---

29 Nils Christie: Büntetésipar. Osiris Kiadó, Budapest, 2004, 15. o.

30 Nils Christie i. m. 13-14. o.

31 Lőrincz József: Büntetőpolitika és a büntetés-végrehajtás konzekvenciái az ezredfordulón, In: Györgyi Kálmán ünnepi kötet, ELTE ÁJK Libri Amicorum 11., KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2004, 394 . o.

32 Szabó András: Jogállami forradalom és a büntetőjog alkotmányos legitimitása, Belügyi Szemle, 1999/10, 8. o.

33 Székely János: Szabadságvesztés-büntetés és jogpolitika, Magyar Jog, 1974/9, 512-513. o. – A szerző szerint a politikai orgyilkosság és a terrorizmus legújabb fejleményeire tekintettel egy állam önmagát fegyverezné le, ha lemondana a halálbüntetésről, mint ellenségei irányában egyedül hatásos büntetőjogi szankcióról.

34 Korinek László: Az antiterrorista harc eszközei, különös tekintettel a büntetőjogra, In: Emlékkönyv Losonczy István professzor halálának 25.évfordulójára, szerk.: Gál István László, Kőhalmi László, Studia Iuridica Auctoritate Universitatis Pécs Publicata 138, Pécs, Pécsi Tudományegyetem Állam-és Jogtudományi Kar, Pécs, 2005, 196. o.